

**Березіна Л.М.,**  
д.е.н., професор, професор кафедри економіки  
та міжнародних економічних відносин  
**Резнік А.В.,**  
здобувач ступеня вищої освіти доктор філософії  
Полтавської державної аграрної академії  
(м. Полтава, Україна).

## **ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ ПІДПРИЄМСТВА**

З початком трансформаційних процесів в економіці України, які характеризуються переходом від державної до приватної форми власності, для суб'єктів підприємницької діяльності набуло важливості питання теоретичного обґрунтування системи управління витратами підприємства. Від теоретичних основ системи управління витратами підприємства залежить практичний результат діяльності підприємства.

Нині у світовій економічній науці існують три основні теорії, у центрі уваги яких є витрати. До них належать трудова теорія вартості (В. Петті, П. Буагільбер, А. Сміт, Д. Рікардо), згідно якої витрати – це витрачена на виробництво товарів праця, вкладений капітал та земля, яка використовується у процесі виробництва [1]. Теорія витрат виробництва (Ж-Б. Сей, К. Маркс, Ф. Енгельс), визначає витрати як сукупність використаних у процесі виробництва засобів виробництва та необхідної праці, робочої сили, які відзначають, скільки коштує підприємству виробництво і реалізація товару [1].

Теорія граничної корисності (К. Менгер, В. Джевонс, Л. Вальрас, В. Парето), згідно якої витрати – це своєрідна корисність. Їх вартість є похідною від вартості продукту. У рамках дослідження даної теорії, Ф. Візером було введено поняття «альтернативні витрати», без якого неможливо уявити жодне сучасне дослідження. Ідея альтернативних витрат полягає у наступному: виробляючи певний продукт, підприємець ураховує цінність усіх

альтернативних шляхів застосування матеріальних або грошових ресурсів, від яких необхідно відмовитися в разі їх використання обраним шляхом. Будь-який ресурс може використовуватися в різних виробництвах, тобто мати альтернативну вартість. Витрати на виробництво цього продукту залежать від альтернативних можливостей, якими нехтують унаслідок його виробництва. Разом з тим умовою альтернативних витрат є наявність конкуренції, за володіння запасом та за варіанти використання ресурсів, а також між виробниками й споживачами, продавцями й покупцями [2].

Внаслідок еволюції економічної думки виникла неокласична теорія вартості. Прагнучи поєднати теорію граничної корисності з теорією витрат виробництва, представники кембриджської школи провели реформу всередині маржиналізму — граничні характеристики почали застосовуватися не тільки для попиту та споживання, а й для пропозиції та виробництва. Було впроваджено поняття граничних витрат, витрат на виробництво останньої одиниці певного товару, які ототожнювалися з мінімальною ціною (ціною пропозиції) [2]. У граничних витратах теоретики кембриджської школи бачили суму доходів, які розподіляються між власниками окремих факторів виробництва, а саме: заробітної плати, відсотка на грошовий капітал і підприємницького доходу. При цьому останній поділявся на дві частини: перша розглядалась як компенсація витрат праці підприємця з управління, а друга — як плата за ризик, пов'язаний з невизначеністю ринку [3, с.193]. Представники даного напрямку економічної думки вдосконалили надане К. Марксом визначення витрат, доповнивши його фактором організаторських здібностей підприємця.

Ґрунтуючись на вказаних розробках, Г. Фандель вирізнив чотири напрями дослідження: розподіл витрат за ознакою їх залежності від зайнятості, визначення категорій витрат, розрахунок собівартості, поділ загальних витрат на постійну та змінну частини [4, с.182].

В Україні дослідження теорії витрат набуло особливої актуальності в умовах ринкової економіки. Нині більшість вітчизняних науковців, зокрема С.Ф. Голов, М.Г. Грещак, В.М. Гордієнко, О.С. Коцюба, Т.Д. Костенко, В.С. Савчук,

О.О. Біляєв трактує витрати як грошове вираження ресурсів, застосовано-спожитих для виробництва продукції (товарів, робіт, послуг) та для досягнення певної мети. В свою чергу, В.Г. Козак та Л.П. Нападовська використовуючи управлінський підхід, визначають витрат як одну із важливих категорій управлінського обліку та якісної оцінки діяльності підприємства. Для управління менеджерам необхідні не просто витрати, а інформація про витрати на кожну одиницю товару, продукт, або його партію, послуги тощо [5, с. 1182].

Розуміння економічної сутності та ролі витрат у виробничому процесі має важливе значення для ефективного управління ними, так оскільки дає змогу зберігати фінансову стабільність, отримувати прибуток та планувати подальшу виробничу діяльність.

#### **Список використаних джерел:**

1. Мельник О.С. Тенденції розвитку витрат через призму історії. *Наукове мислення*. 2014. URL: <http://naukam.triada.in.ua/index.php/konferentsiji/48-visimnadtsyata-vseukrajinska-praktichno-piznavalna-internet-konferentsiya/394-tendentsiji-rozvitku-vitrat-cherez-prizmu-istoriji>. ( дата звернення 07.10.2019).
2. Маржиналізм: виникнення і розвиток. *Освіта.ua*. 2014. URL: [http://ru.osvita.ua/vnz/reports/econom\\_history/25225/](http://ru.osvita.ua/vnz/reports/econom_history/25225/). (дата звернення 07.10.2019).
3. Гаркуша Н.М. Економічна сутність витрат підприємства: *Вісник ХДУХТ*. Харків, 2012. №21.С.191-200.
4. Грещак М.Г. Теорія витрат і виробництва: навч.посіб. Київ: Таксон, 2000, 520 с.
5. Родіна О.В. Сучасні підходи до визначення сутності категорії «витрати». *Економіка і суспільство*. Ужгород. 2017. № 9. С.1181- 1185.